

11. La cobertura informativa de l'ablació

0. Introducció: l'ablació

Què és l'ablació

Des de l'Edat de Bronze, diverses comunitats de l'Àfrica i de l'Àsia tenen el costum de practicar la circumcisió del penis als nens i l'ablació del clítoris a les nenes. Es tracta d'un ritus de benvinguda a l'estructura social de moltes comunitats, conformades en grups socials i polítics basats en bona part en el cicle vital de cada persona. En concret, hi ha tres grups d'edat o *kafos* per cadascun dels dos sexes, en què les persones desenvolupen tasques del grup.

L'ablació és, doncs, un ritus d'iniciació a la vida comunitària. La pràctica es duu a terme en tres fases diferents.¹ Primer, els nens són separats de la comunitat i circumcidats. Després, se'ls manté marginats durant el temps que dura la cicatrització de les ferides, que sol ser d'entre dues i tres setmanes en el cas dels nois i d'entre dues a vuit en el de les noies. En aquesta etapa es produeix la transmissió de diversos coneixements i ensenyances als iniciats. Finalment, la comunitat ofereix una festa de benvinguda als nens i les nenes que han passat el ritus, en què se'ls presenta com a nous membres. No passar per aquest ritus implica, com a mínim, la marginació de les nenes i les mares, moltes de les quals estan pressionades per un conjunt de tòpics i llegendes que circulen per la comunitat².

Les conseqüències de la pràctica són diverses, es produeixen a curt o llarg termini i poden significar la mort de la persona.³ En concret, segons la comunitat, hi ha quatre tipus d'escissió dels òrgans genitals:

¹ KAPLAN, Adriana. *De Senegambia a Catalunya. Procesos de aculturación e integración social*. Fundació La Caixa, Barcelona, 1998, p. 68.

² Amnistia Internacional. *La mutilación genital femenina y los derechos humanos*. Amnistia Internacional, Madrid, 1998, p. 28-29.

³ Per conèixer-les: KAPLAN, Adriana. *Integración sexual, identidad étnica, género: la salud sexual y reproductiva de las mujeres migrantes subsaharianas*.

Pàgina web: <http://www.pangea.org/ariadna/AKaplan-saludreproductiva.PDF>, p. 13-15.

1. Escissió del prepuci amb o sense escissió d'una part o de tot el clítoris.
2. Escissió del prepuci i el clítoris juntament amb l'escissió parcial o total dels llavis menors.
3. Escissió de part o de tots els genitals externs i la infibulació combinada amb l'escissió. Es tracta de l'ablació del cos del clítoris, dels llavis menors i d'una part part dels llavis majors que se suturen entre sí, deixant un petit orifici per a la sortida dels fluxos naturals.
4. Escissions no classificades, com la perforació, la incissió o l'estirament del clítoris o dels llavis, les erosions de l'orifici vaginal o la introducció de substàncies corrosives perquè sagni.⁴

Per intentar preservar la salut sexual i reproductiva de les dones d'aquestes comunitats, s'ha constituït l'anomenat Comitè Interafricà a països com Sierra Leona, Gàmbia, Libèria, Ghana i Nigèria, que prepara tallers informatius per sensibilitzar les poblacions que duen a terme aquestes mutilacions. La comissió té en compte que no es pot parlar de clitoridectomia, perquè provoca el rebuig del grup, i s'emfasitzen les conseqüències per a la salut que comporten la pràctica.⁵

Com hem vist, l'ablació del clítoris i la circumcisió masculina responen a unes pràctiques ben arrelades a l'estructura social i política de les comunitats. Per a l'eliminació de la clitoridectomia, doncs, no n'hi ha prou amb una legislació que permeti perseguir-la, sinó que també calen les condicions i el treball necessaris per aconseguir una transformació social i cultural de les comunitats.

Però el caràcter cultural de l'ablació no disculpa el fet que la mutilació genital femenina sigui una agressió que priva les víctimes d'un òrgan de realització personal. Es tracta d'una forma de control de la sexualitat de la dona per part dels homes per assegurar-ne la virginitat i, per tant, d'una pràctica discriminatòria que reflecteix una subordinació per raó de sexe⁶.

⁴ ÁLVAREZ DE GREGORI, María Cristina. *Sobre la mutilación genital femenina y otros demonios*. Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra, 2001, p. 12.

⁵ KAPLAN, Adriana. *De Senegambia a Cataluña. Procesos de aculturación e integración social*. Fundació La Caixa, Barcelona, 1998, p. 76

⁶ (Entrevista a Fatoumata Siré) I. DE LA FUENTE. "La ablación es una cuestión de poder del hombre". Dins. *El País*, dilluns 26 de novembre de 2001, p. 32.

⁷ KAPLAN, *op.cit.* p. 179 i entrevista: CONESA, Mercè. "En vuit anys, l'administració no hi ha sabut fer res". Dins: *El Periódico de Catalunya*. 6 de maig de 2001, p. 3.

Bona part de la població immigrada d'aquests països continua practicant la circumcisió dels òrgans genitals als fills, tant als països d'acollida com a les societats d'origen. Una de les explicacions que dóna l'antropòloga Adriana Kaplan és el *mite del retorn*⁷. D'entrada, la majoria dels immigrants volen tornar als seus països, però amb els diners suficients per millorar les seves condicions de vida. El mite del retorn, que forma part del procés migratori inicial, es veu reforçat arran de les minses possibilitats d'integració i de prosperar que els ofereix la societat d'acollida. La falta de papers de residència, els complicats tràmits per obtenir-los, la precarietat econòmica i la inestabilitat laboral, augmenten la inseguretat, la vulnerabilitat i el desconcert del col·lectiu immigrant. El mite és, doncs, més viu que mai, i tornar a la societat d'origen vol dir també garantir a les noves generacions que podran integrar-se a les regles socials existents que hi són vigents⁸.

A Espanya, els mediadors culturals i sanitaris i els membres d'associacions d'immigrants continuen recordant les dificultats per sensibilitzar les mares. A grans trets, els motius són l'arrelament de la tradició en les societats d'origen; els problemes amb què es troben en arribar a Espanya, que fan que situïn l'ablació entre les seves prioritats, i el rebuig sistemàtic a la creença que es tracta d'una mutilació. Per això, bona part dels professionals que tracten l'ablació consideren que el càstig penal no és efectiu i que cal enfortir els programes de sensibilització per fer-los entendre les greus conseqüències físiques, psicològiques i de salut que comporta la pràctica.

1. El conflicte

El conflicte, que es pot plantejar també com un debat social per eliminar la pràctica, consta de diversos actors. Els pares de les nenes a qui se'ls practica l'ablació són els qui més poder de decisió tenen sobre les filles malgrat la pressió exercida per la societat, els mitjans de comunicació i les administracions públiques. En canvi, en les societats d'origen la pressió de la comunitat i de la tradició els limita la capacitat decisòria, ja que, com hem vist, no practicar-les suposa, en cas de tornar-hi, quedar marginat del grup. Els metges i els assistents sanitaris intenten evitar les mutilacions a través de diverses vies, com ara la denúncia, la prevenció i la recomanació als pares.

⁸, ÁLVAREZ DE GREGORI, María Cristina. *Sobre la mutilación genital femenina y otros demonios*. Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra, 2001, p. 11

Els mediadors culturals i els responsables de salut comunitaris treballen sobretot a partir de la sensibilització de les dones sobre les conseqüències de la pràctica. Les associacions d'immigrats sobretot subsaharians a Espanya i en l'àmbit local també s'afegeixen a la finalitat d'eradicar l'ablació. Finalment, algunes ONG, com Amnistia Internacional, demanen que l'administració doni l'asil a les dones amenaçades per la pràctica.

En el conflicte també intervenen les administracions públiques i els partits polítics. Els metges constaten casos d'ablació que s'han produït arran d'un viatge de vacances al país d'origen. Tot i que l'article 149 del Codi Penal castiga els delictes de lesions, la llei només permet sancionar els casos comesos dins de l'Estat espanyol, per la qual cosa alguns partits polítics, com el PSOE i ERC, i alguns juristes i fiscals plantegen una reforma de la Llei Orgànica del Poder Judicial per poder jutjar les ablacions practicades a l'estranger.

Les administracions públiques consideren que un dels instruments més útils de què disposen és la denúncia per part dels metges i dels assistents sanitaris de tots els casos que observin. Però la denúncia mèdica es veu frenada per la por d'alguns professionals de criminalitzar la comunitat immigrada procedent de països subsaharians i de perdre la credibilitat i la confiança dels pacients.

2. Explicació del corpus

Per estudiar la cobertura informativa de l'ablació, hem analitzat les peces publicades entre el 29 d'abril i el 26 de juny de 2001. Tot i que els diaris informen sovint sobre l'ablació, en aquestes dates els mitjans van fer-ho amb més intensitat arran del descobriment de diversos casos d'ablació a Espanya i del debat parlamentari que se'n va originar. D'aquestes dates, ens hem centrat en els textos informatius i interpretatius, és a dir, en notícies, reportatges i entrevistes. En algun cas, hem analitzat de forma autònoma alguna de les peces complementàries, tenint en compte el context en què apareixen publicades. Com a resultat de la selecció, hem analitzat 21 peces d'*El País* – un breu, quinze notícies, tres reportatges i dues entrevistes -, 7 de *La Vanguardia* – un breu, quatre notícies, un reportatge i una entrevista -, 6 d'*El*

Periódico – tres notícies, dos reportatges i una entrevista -, i 6 de l'Avui – dos breus i quatre notícies.

3. Objectius, hipòtesis i metodologia d'anàlisi

Objectius

El cinquè punt del Manual d'Estil periodístic per al tractament de les minories ètniques recull la recomanació d'una militància periodística per una multiinterculturalitat enriquidora per a tots. Una societat d'aquest tipus, però, com a mínim té tants conflictes com la precedent.

Els costums forans, subjectes en moltes ocasions als tòpics i als prejudicis de bona part de la societat d'acollida, en són un bon exemple. És per això que els mitjans de comunicació juguen un paper pedagògic en aquest terreny. Més que no pas en altres conflictes, els mitjans haurien de contextualitzar les pràctiques i explicar-ne els motius i els significats per informar amb rigor a les poblacions d'acollida i, tant com sigui possible, als immigrants per avançar cap a l'eradicació de la pràctica. D'aquesta manera, els mitjans esdevenen actors d'aquests conflictes.

En aquest apartat, ens proposem analitzar si la cobertura informativa dels quatre diaris tracta el conflicte amb tota la seva complexitat, tant pel que fa als actors com els problemes i el procés; estudiar si la informació respecta les recomanacions del Manual d'Estil periodístic per al tractament de les minories ètniques; observar si la informació reforça o afebleix l'ideari racista o discriminatori, i si el discurs dels diaris contribueix a estigmatitzar les comunitats que practiquen l'ablació.

Hipòtesis

Hipòtesi 1. Els diaris no contextualitzen la pràctica. Com hem vist, l'ablació és una tradició arrelada des de fa segles a diverses comunitats africanes i asiàtiques que forma part d'un ritus d'iniciació i de benvinguda a l'estructura social dels grups que les conformen. Per conèixer els motius pels quals els pares perpetuen aquesta pràctica, és necessari saber-ne el significat que té per a la comunitat i les conseqüències socials en cas de no passar-hi.

Hipòtesi 2. Les informacions tendeixen a reduir la resolució del problema a la modificació de la legislació vigent i deixen en segon pla altres vies per eliminar la pràctica. Tal com hem exposat abans, el conflicte s'aborda des de diverses perspectives. Les reformes legals en són una, però no l'única. Les tasques de sensibilització de les mares, per exemple, perquè deixin de practicar l'ablació a les filles en són una altra.

Hipòtesi 3. A les informacions no es dona veu a les associacions que representen els immigrants ni els col·lectius que treballen per eliminar la pràctica. El Manual d'Estil per al tractament de les minories ètniques reclama la equanimitat en les fonts emprades i potenciar les que provenen dels immigrants. En el cas de l'ablació, és encara més necessari.

Hipòtesi 4. Les informacions no expliquen les dificultats de comunicació existents per aconseguir eliminar la pràctica. Aquest punt resumeix el que hem vist fins ara. Es tracta d'una tradició arrelada des de fa segles, els pares la segueixen davant la possibilitat d'haver de tornar al seu país i les dones, quan arriben a Espanya, tenen moltes altres preocupacions, sobretot de tipus econòmic i laboral, que consideren prioritàries. Els mediadors i els metges es troben, doncs, amb el rebuig de bona part de les immigrades en les reunions informatives que es fan, però mantenen que perquè es resolgui el problema, cal que elles decideixin no practicar l'ablació. Per tractar la complexitat del conflicte, els diaris haurien d'informar sobre les accions que fan els responsables sanitaris i les mediadores i les dificultats que troben per establir una comunicació eficaç amb les implicades.

Hipòtesi 5. En les informacions, els diaris no expliquen que l'ablació és una pràctica cultural ni el significat social que té per a les comunitats. Els diaris emfasitzen d'aquestes pràctiques sobretot uns valors o unes finalitats que estan en contraposició amb els predominants a la societat receptora. Malgrat que els diaris es posicionin contra l'ablació, haurien d'explicar el conjunt de valors que hi ha rere la pràctica, ja que d'aquesta manera s'entendria el significat social que té per a les comunitats. En aquest punt, volem veure si, en comptes d'això, a les informacions prevalen els valors predominants a la societat d'acollida.

Instrument d'anàlisi

Per analitzar les informacions que hem analitzat, hem utilitzat una fitxa per classificar de forma sistemàtica tots els elements de les peces periodístiques que hem tingut en compte per estudiar cadascuna de les hipòtesis. El model de fitxa a partir del qual hem fet el buidatge és el següent:

Publicació	
Data	
Secció	
Autor	
Gènere	

Avantítol	
TÍTOL	
Subtítol	

ACTORS	
Quins són els actors que es presenten?	
[Principals]	
ACTOR	DESCRIPCIÓ
Actor 1	
Actor 2	
Actor 3	
Manquen actors necessaris per l'explicació del conflicte?	
Els actors ocupen el mateix espai?	

PROBLEMA	
Què s'identifica com a problema en l'article?	
Com s'expliquen les tesis dels diferents actors?	
ACTOR	TESIS

PROCÉS	
Quines fonts fa servir el diari en la cobertura del conflicte?	
Es contextualitza la pràctica?	
S'expliquen els valors de cadascuna de les parts?	

Com s'explica el conflicte?

La primera part de la fitxa és sobretot tècnica i té com a objectiu identificar cadascun dels articles que hem analitzat. A la segona, que fa referència als actors, volem observar si els diaris fan visibles tots els actors i, en especial, les associacions i les mediadores que treballen per eliminar la pràctica a través de la sensibilització de les dones immigrades.

En l'apartat que fa referència al problema, volem observar què identifica com a problema cadascun dels articles, és a dir, la pràctica en si mateixa, les dificultats de comunicació que pugui haver-hi entre les mediadores i les mares, les dificultats per castigar l'ablació, etc. Alhora, també volem veure de quina manera els diaris presenten les tesis de cadascun dels actors.

La tercera part, del procés, ens permet fer un buidat de les fonts que utilitzen els diaris, veure si les informacions apareixen contextualitzades, observar quins són els valors que s'identifiquen a l'entorn de la pràctica i, finalment, veure quina són les vies per eliminar l'ablació que es destaca en la informació i quines queden en segon pla.

3. Resultats

a. Hipòtesi 1. Els diaris analitzats no contextualitzen la pràctica

Resultat: Segons els resultats que hem obtingut, la hipòtesi s'ha de reformular: **Els diaris contextualitzen la pràctica en els reportatges i les entrevistes i, en canvi, no ho fan en les notícies.**

Diverses comunitats de l'Àfrica i de l'Àsia practiquen la circumcisió del penis i l'ablació del clítoris des de l'Edat del Bronze. El fet que uns pares, que també han patit les lesions i els efectes de la pràctica, decideixin de fer-la als fills indica el pes de la tradició en aquestes societats. No passar-hi significa, com a mínim, quedar-ne exclòs i, com hem vist, el retorn al país d'origen és una possibilitat viva i present en els

immigrats. Entendre el significat i el pes que té en aquestes comunitats aproxima el lector als motius pels quals continua transmetent-se generacionalment.

El País

El País ofereix el context de la pràctica en alguns dels articles, sobretot en els més interpretatius, és a dir, en els reportatges i les entrevistes. Per exemple, a la informació «La ablación de niñas se practica en España», el diari explica els països on es duu a terme, l'assenyala com un costum cultural i detalla els quatre tipus d'ablació que existeixen. A més, a través de l'antropòloga Adriana Kaplan, el diari també explica l'existència del *mite del retorn*, és a dir, la possibilitat que, pels motius que hem vist, contemplen molts immigrants subsaharians de tornar al país d'origen i que fomenta la continuïtat de la pràctica.

La Vanguardia

En el període analitzat, el diari ofereix un reportatge de dues pàgines en què contextualitza la pràctica a diferents nivells. Primer, situa el lector en el context legal i les possibilitats de castigar les ablacions comeses als països d'origen. I segon, explica el marc en què es practica l'ablació. *La Vanguardia* concreta el nombre de dones que pateixen les mutilacions sexuals – i a través d'una infografia es detalla el percentatge de dones a qui se'ls extirpa el clítoris a cada país -, indica que es duu a terme d'una forma i a una edat que varien en funció de l'ètnia a què pertanyen i assenyala alguns dels motius pels quals encara es practica:

«La ablación, en distintas variantes, está muy extendida en casi una treintena de países africanos, así como en algunos países asiáticos. Afecta a más de 130 millones de mujeres y se justifica y se efectúa de forma diferente en función no sólo del país sino también según el grupo étnico. Puede hacerse tanto a niñas recién nacidas como a mujeres jóvenes. Es una tradición anterior al islam, al cristianismo y al judaísmo, aunque se practique entre sus fieles, además de los animistas. Quienes la practican dicen que es por limpieza, para hacerla pura; para evitar la promiscuidad o controlar la virginidad, como rito de paso». (La Vanguardia, 30 d'abril de 2001).

Tot i que l'espai que dedica el diari a contextualitzar la pràctica és breu, sí que situa mínimament el lector en alguns dels motius pels quals es duu a terme l'ablació i alhora desfà alguns dels tòpics que giren a l'entorn de la pràctica, com que és preceptiva de l'Islam.

A partir d'un exemple concret, el diari també explica quines són les conseqüències de no passar per aquest ritus:

«María Teresa Albert, coordinadora de la Asociación de Inmigrantes de Premià y esposa de un gambiano, ha sido insultada por los conciudadanos de su marido porque no es una mujer “limpia”. Él también sufre el rechazo de su comunidad por no haberle hecho la ablación a su hija, que fue a Gambia de vacaciones y volvió entera» (La Vanguardia, 30 d'abril de 2001).

La Vanguardia, doncs, il·lustra la pressió a què sotmet la comunitat les mares perquè escindeixin els genitals de les filles i demostra, a partir de l'exemple, que la pressió continua existint a les societats receptores.

El Periódico

El Periódico també tracta alguns dels apartats que ajuden a reconstruir el context de la pràctica. El diari, en una entrevista a Kaplan, explica l'existència del *mite del retorn* i desgrana els tòpics de les dones procedents dels països on l'ablació és un costum i els problemes amb què es troben quan arriben a la societat receptora (6 de maig de 2001). El mateix dia, la publicació fa de l'ablació el *tema del dia* i ofereix al lector un conjunt de dades, com els problemes de salut que se'n deriven, les nenes a qui se'ls practica, el percentatge de població afectada i altres informacions de context.

Avui

El diari només contextualitza la informació en el marc legal espanyol. L'única dada de context que ofereix és una enumeració d'alguns dels països on es practica l'ablació que apareix publicada el 20 de juny de 2001:

«Els grups parlamentaris van destacar durant el debat la necessitat de lluitar contra aquesta pràctica ja que s'ha constatat que nenes i adolescents de pares procedents de països com Malí, el Sudan, Somàlia i Sierra Leone i que resideixen a l'Estat són sotmeses a l'ablació».

Malgrat aquesta informació, el diari no fa cap altra consideració sobre el context en què es dona l'ablació.

Comparació: semblances i diferències

La informació que donen els diaris sobre el context és força diferent. *El País*, *El Periódico* i *La Vanguardia* són els diaris que més context incorporen a les informacions. Els tres diaris dediquen reportatges en què tracten en profunditat l'ablació i que els permeten abordar el context malgrat que ho facin de forma breu. *L'Avui*, en canvi, només contextualitza la pràctica en el marc legal espanyol, però no en els motius pels quals es continua fent en les societats d'origen. A diferència de les altres publicacions analitzades, la majoria de les informacions del diari són notícies i breus on només s'exposa els punts de vista d'alguns dels actors del conflicte.

Síntesi i conclusions

La Vanguardia, *El País* i *El Periódico* donen una informació de context més acurada i completa a través dels reportatges i les entrevistes que fan. És cert que falten alguns detalls per acabar d'arrodonir aquestes explicacions, com les ensenyances que reben els iniciats i el fet que és un ritus d'iniciació per entrar en el primer dels grups que conforma l'estructura social de les comunitats. Però en aquests tres diaris trobem altres elements que permeten aproximar i situar millor al lector sobre l'ablació. Per exemple, informen sobre què és el *mite del retorn*, que explica per què molts immigrants encara la practiquen a Catalunya, i alhora sobre la situació precària d'aquesta població immigrada, que aclareix per què l'eliminació de l'ablació no està entre les seves prioritats. Amb la incorporació d'aquests elements, els diaris expliquen la doble pressió amb què viuen els immigrants respecte la societat d'origen i la d'acollida, una circumstància que *La Vanguardia* també ofereix a partir d'un cas

concret. Per contra, els articles més breus estan desprovistos de context, fet que explica per què cap de les informacions de l'*Avui* no en té.

b. Hipòtesi 2. Les informacions tendeixen a reduir la resolució del problema a la modificació de la legislació vigent

Resultat: Després d'analitzar els articles de la mostra, hem validat la hipòtesi parcialment. **Les informacions tendeixen a seguir el problema a través de les propostes que es fan per reformar les lleis, amb l'excepció dels articles que tracten l'ablació amb més profunditat, sobretot entrevistes i reportatges.**

Un dels problemes amb què es troba l'administració de justícia a l'hora de fer-se càrrec dels casos d'ablació és la impossibilitat de jutjar els que s'han comès a l'estranger. El PSOE planteja la necessitat de modificar la Llei Orgànica del Poder Judicial i CiU demana aprofitar les escletxes que ofereix el Codi Penal i anuncia que estudiarà demanar l'expulsió dels immigrants que practiquin escissions genitals a les filles. La via judicial és una de les possibilitats per combatre les ablacions, però no l'única ni tampoc la més efectiva. Diversos col·lectius, associacions d'immigrants i mediadors culturals treballen per a la sensibilització de les mares i els pares de les nenes perquè ells són, en darrera instància, els qui prenen la decisió de practicar-les l'ablació.

El País

A *El País*, aquest esquema és el predominant. El diari focalitza gran part del conflicte en les propostes que fan diversos partits polítics sobre la modificació de les lleis i les mesures que caldria prendre per perseguir la pràctica. Per això, obre també un debat entre diversos juristes, fiscals i advocats sobre la conveniència de canviar les lleis i la incidència que tindrien les reformes sobre l'eliminació de l'ablació («España acogerá niñas en peligro de ablación», *El País*, 6 de maig de 2001).

No obstant això, també apareix la veu dels qui defensen altres vies, i no només les legals, per eliminar la pràctica. Un exemple n'és la informació «Zaragoza-Banyoles, viaje a la mutilación genital» (13 de maig de 2001), on es parla sobretot de la

comunicació entre els immigrants i les accions que duen a terme, sobretot les associacions, per eradicar la circumcisió femenina. El fet de plantejar la peça periodística com una visió de la feina que fan els mateixos immigrants contribueix a un tractament del conflicte en la seva complexitat.

La Vanguardia

De les sis informacions analitzades de *La Vanguardia*, cinc fan referència al procés de reformes legals. El diari segueix, doncs, el desenvolupament del conflicte a partir de les propostes que fan els partits polítics i les institucions sobre les vies per combatre les ablacions de clítoris. No obstant això, en les notícies elaborades per la redacció del diari – deixant de banda, doncs, el breu que procedeix d'una agència – no es perd de vista en cap moment la necessitat d'adoptar mesures sobretot informatives i de sensibilitzar les mares.

Al reportatge «Cataluña busca fórmulas contra la ablación», el diari aborda la modificació del Codi Penal per castigar les famílies immigrades que practiquin l'ablació a les filles des d'una perspectiva crítica, ja que inclou dues visions que en són contràries. El secretari per a la Immigració de la Generalitat, Àngel Miret, considera que és més convenient posar en marxa un programa de prevenció i diàleg amb els col·lectius implicats per no demonitzar-los i, a més, recorda la complexitat de jutjar els casos comesos a l'estranger:

«Puede resultar difícil discernir hasta dónde llega la responsabilidad de los padres si la mutilación se hace en África durante las vacaciones. “¿Quién puede asegurar que han sido los padres y no la abuela quien se ha llevado a la niña para hacérselo?”, se pregunta Miret.» (*La Vanguardia*, 30 d'abril de 2001).

La segona opinió correspon a María Luisa Fernández, presidenta de l'Associació de Dones de Carreres Jurídiques, també contrària al càstig penal dels pares i les mares de les nenes.

El diari, doncs, informa sobre les accions que es fan des de les institucions i els partits polítics, però també presenta les veus contràries a l'adopció de mesures legals per eradicar la pràctica.

El Periódico

El Periódico presenta el conflicte com una qüestió a debat. Aquest plantejament li permet abordar molts més aspectes i oferir més visions i exemples concrets. A banda de tractar la vessant legal de la pràctica, el diari també explica les mesures sanitàries que cal emprendre, la tasca dels mediadors i informa sobre les característiques de la pràctica a través de quadres explicatius i infografies.

Avui

En totes les informacions estudiades, el diari redueix el plantejament del conflicte d'acord a la necessitat que l'administració de justícia disposi de tots els elements per poder castigar les ablacions, és a dir, un marc legal adequat i les denúncies corresponents per part dels metges que atenen les mares.

Comparació: semblances i diferències

Com en l'apartat anterior, el tractament dels diaris és diferent. *La Vanguardia* i *El Periódico*, sense perdre de vista el procés parlamentari i legal, també donen veu a actors que treballen en altres vies per arribar a una resolució, l'eradicació de la pràctica. En concret, *La Vanguardia* ofereix una informació que presenta una perspectiva força crítica amb les mesures legals que demanen els partits polítics. *El País*, com l'*Avui*, també dóna rellevància i dedica la majoria de les informacions a les accions parlamentàries i les possibles modificacions de la legislació. No obstant això, també informa sobre altres vies, com ara la prevenció i la sensibilització de les dones immigrades que procedeixen de comunitats on es practica l'ablació.

Síntesi i conclusions

Dels diaris analitzats, l'*Avui* és el que d'una forma més clara redueix el procés a la modificació de les lleis per perseguir l'ablació. El diari obvia altres formes de lluitar-hi, com el treball de les mediadores culturals i dels representants de les associacions d'immigrants subsaharians. El procés queda, doncs, simplificat a una persecució legal contra els qui practiquen l'ablació. Un enfocament reduït i orientat a un enduriment de la legislació, però, podria contribuir a la criminalització i l'estigmatització de les persones procedents de l'Àfrica Subsahariana.

Els altres tres diaris analitzats aconsegueixen donar una visió del conflicte més pròxima a la seva complexitat. *El País* també enfoca bona part del conflicte a través de les propostes dels partits de modificar i endurir les lleis, però explica altres aspectes del conflicte, com el treball de sensibilització de les dones, la possibilitat de donar asil a les dones en perill de patir l'escissió del clítoris i les accions informatives que fan les associacions d'immigrants. *La Vanguardia* també segueix el procés a través de les demandes dels grups parlamentaris i les accions que fan les cambres legislatives. Amb tot, inclou una perspectiva força crítica amb aquests canvis a través dels arguments i les reflexions d'alguns experts. Igualment, *El Periódico* posa atenció al procés de reforma de la legislació, però també explica que hi ha altres vies, com la de sensibilització perquè les mares de les nenes a qui se'ls practica l'ablació decideixin no continuar-ho fent.

Tornem a constatar, doncs, que és en els articles en què s'ha treballat més a fons i amb detall l'ablació on els diaris aconsegueixen escapar d'aquest enfocament simple.

c. Hipòtesi 3. A les informacions no es dona veu a les associacions que representen els immigrants ni els col·lectius que treballen per eliminar la pràctica

Resultat: La hipòtesi ha quedat gairebé refutada. **Els diaris analitzats, excepte l'*Avui*, donen veu a les associacions que representen els immigrants i als col·lectius que treballen per eliminar la pràctica.**

El quart punt del Manual d'Estil per al tractament de les minories ètniques demana equanimitat en les fonts d'informació i, en especial, el potenciament de les pròpies de les minories ètniques. També es remarca la necessitat de tenir cura en les informacions referides als països d'origen. És cert que en el cas de l'ablació és complicat trobar-ne testimonis directes o bé pares i mares que la practiquin a les filles. Per això, és més necessari consultar fonts de les associacions que representen els col·lectius d'immigrants subsaharians que viuen a Espanya.

El País

El País incorpora les visions de tots els actors que prenen part al conflicte. Tot i que les fonts que predominen són les de les administracions públiques, el diari també consulta metges i assistents sanitaris, mediadors culturals, ONG, partits polítics, juristes i experts sobre l'ablació i les associacions d'immigrants subsaharians. Un exemple en són les informacions «La ablación de niñas se practica en España» (29 d'abril de 2001) i «Zaragoza-Banyoles, viaje a la mutilación genital». La primera incorpora el testimoni de diversos metges, mediadores i experts sobre l'ablació. A la segona, les fonts emprades procedeixen sobretot de representants de la comunitat subsahariana a Espanya.

Si bé és cert que és complicat aconseguir el testimoni de persones que hagin practicat l'ablació a les filles, no és del tot impossible. També a la peça «Zaragoza-Banyoles, viaje a la mutilación genital», *El País* presenta la veu del pare d'una nena a qui van escindir-li el clítoris en un viatge al seu país, d'un altre que té pensat fer-ho i d'una mare que també afirma que la seva filla passarà pel ritus:

«Eva, que regenta uno de estos ultramarinos, declina hablar de la mutilación genital. “No puedo sin permiso de mi marido”, se excusa. Otras cuatro mujeres africanas sonríen con timidez y rechazan hablar de su experiencia. Sólo una joven senegalesa de 19 años que sale de un locutorio acepta el envite. “me caso el año que viene y se lo haré a mis hijas”, dice en español. Corta la conversación y se aleja de las viejas calles del casco viejo.»

La Vanguardia

En el conjunt de les informacions analitzades, *La Vanguardia* és força equànime pel que fa a les fonts que empra. Malgrat tot, en tres de les informacions només empra fonts institucionals i la veu dels immigrants només apareix en dues informacions. Primer, en el reportatge «Cataluña busca fórmulas contra la ablación», al qual fèiem referència anteriorment, en què apareix la veu de les associacions d'immigrants i d'experts que opinen sobre els efectes que podrien tenir les modificacions de la legislació vigent. La segona peça en què s'empren fonts procedents dels col·lectius d'immigrants és «Un imán de Lleida justifica la ablación si se hace en zonas muy calurosas». A la informació s'expliquen els arguments de dos imams que afirmen entendre el rebuig de la societat espanyola respecte la pràctica, però que es veuen privats de poder-la criticar obertament a causa de la seva condició religiosa.

El Periódico

El diari reuneix fonts institucionals, de les quals no abusa, de metges i assistents sanitaris, de mediadors culturals i representants d'associacions d'immigrants i d'experts.

Avui

L'*Avui* utilitza majoritàriament fonts institucionals i, en cap de les informacions analitzades, no dóna veu a les associacions d'immigrants. A banda d'aquestes fonts, únicament es remet al Col·legi de Metges de Barcelona i als partits polítics.

Comparació: semblances i diferències

A excepció de l'*Avui*, els diaris analitzats donen veu als immigrants en les informacions que elaboren. *El Periódico* és el diari que dóna més equanimitat a les fonts. Els partits polítics i les administracions públiques apareixen més o menys en la mateixa mesura

que els mediadors culturals, els metges i els representants d'associacions d'immigrats. A *La Vanguardia* també s'usen fonts d'immigrats en algunes de les informacions. No obstant això, cap dels dos diaris no arriba a parlar amb els mateixos afectats, que es queden sense poder aportar la seva visió del conflicte. Trobar testimonis de pares que admetin que han practicat l'ablació a les filles és difícil, però aconseguir-ne aporta la visió dels actors principals del conflicte. *El País*, que malgrat emprar sobretot fonts institucionals dóna veu a diverses associacions d'immigrats, hi parla.

En el cas de *l'Avui*, deixant de banda les informacions que arriben per agència informativa, només una de les fonts emprades no procedeix de les administracions públiques, sinó del Col·legi de Metges de Barcelona. El diari no dóna, doncs, veu a les associacions d'immigrats ni als propis afectats.

Síntesi i conclusions

Com hem vist, l'ús de les fonts d'informació és força desigual en els quatre diaris. Només *l'Avui* no dóna veu a les associacions d'immigrats i els mediadors culturals i se cenyeix a consultar fonts administratives o procedents dels partits polítics.

El País, *La Vanguardia* i *El Periódico* inclouen fonts de les associacions d'immigrats, dels mediadors culturals i dels col·lectius que treballen per eliminar la pràctica a través de la sensibilització de les dones subsaharianes. Les tres darreres publicacions, doncs, donen oportunitat als immigrants de donar la seva visió del conflicte i de fer públiques les seves propostes per eliminar la pràctica.

d. Hipòtesi 4. Les informacions no expliquen les dificultats de comunicació existents per aconseguir eliminar la pràctica

Resultat: Atesos els resultats, la hipòtesi torna a quedar refutada. **Excepte *l'Avui*, els diaris expliquen les dificultats de comunicació que existeixen per eliminar la pràctica i el treball de sensibilització que fan les mediadores culturals, sobretot en els articles que tracten l'ablació amb més profunditat, és a dir, en els reportatges i en les entrevistes.**

Com hem vist abans, la majoria de les informacions analitzades presenten la denúncia com la via més eficaç per combatre l'ablació i com a pas previ perquè es pugui aplicar la legislació. En posar èmfasi sobre aquest aspecte, s'oblida el treball dels mediadors i dels responsables culturals que treballen en tasques de sensibilització de les dones subsaharianes, que intenten informar-les sobre les conseqüències de la pràctica i que coneixen els motius pels quals encara avui dia la duen a terme. No obstant això, els col·lectius que atenen les dones immigrades es troben amb nombroses dificultats per fer-les entendre que han d'abandonar el costum.

El País

El País informa sobre les dificultats que troben els mediadors i els responsables de salut per sensibilitzar i fer prendre consciència a les dones subsaharianes sobre la conveniència de no practicar l'ablació a les filles. El fragment següent, per exemple, és força aclaridor de les circumstàncies amb què es troben els mediadors culturals:

«Frenado [el programa en el terreny de l'ablació] por las dificultades de abordar sin cometer equivocaciones un asunto tan difícil y espinoso. Riesa arranca la conversación: "De momento, estamos paradas. Si vamos directamente a hablar de la ablación, no viene nadie a la reunión y lo estropeamos todo". Ceka continúa: "La situación jurídica y laboral de la mujer inmigrante tiene mucho que ver con este problema. Sin libertad ni autonomía es difícil encontrar una solución.

[...] "Una de las barreras con las que nos encontramos es que el tema es tabú y cuesta romper el hielo. Para ellas, pertenece a su vida privada. Además, son muy difíciles de abordar", señala la primera. Riesa añade: "No vamos a erradicar, vamos a sensibilizar y que decidan ellas. No puedes decirles que no lo hagan. Es mejor plantearlo contándoles las consecuencias y siempre desde el aspecto de la salud. Explicarles los problemas psicológicos y físicos" (*El País*, 29 d'abril de 2001).

El diari també explica quina és la comunicació interna de les associacions d'immigrats subsaharians i informa sobre les accions que duen a terme. Només en el reportatge «Zaragoza-Banyoles, viaje a la mutilación genital», *El País* explica el treball informatiu que duen a terme el líder de la comunitat subsahariana a Saragossa, Ibrahim Jawara, i el president de la Fundació Africana Subsahariana a Espanya, Medou Moondo.

La Vanguardia

El diari explica les traves amb què es troben els mediadors culturals i les associacions d'immigrants a través d'una entrevista amb Fatu Secka, presidenta de l'Associació de Dones Africanes contra les Mutilacions i medidora cultural. Secka detalla que a la seva organització només hi ha deu sòcies tot i que també hi col·laboren diversos homes, i afirma que en alguna ocasió li han dit que no pot parlar sobre aquesta qüestió perquè pertany a una ètnia – la wolof – en què no es practica l'ablació. A més, el diari també informa sobre l'actitud de les comunitats amb les dones que no passen pel ritus a través del testimoni de Maria Teresa Albert, muller d'un immigrant gambià i a qui moltes dones rebutgen per no haver-se sotmès a l'escissió del clítoris i no permetre que a la seva filla se li practiqui l'ablació.

El Periódico

El Periódico també explica les dificultats de comunicació a través de l'entrevista amb Adriana Kaplan i en una informació amb la visió de dues mediadores culturals. Elles recorden que és una tradició amb un gran pes i que no és una prioritat per a les dones immigrades:

«Eva Cham, medidora cultural de Mataró nascuda a Gàmbia, opina el mateix. "La dona africana té altres problemes que per a ella són prioritaris", diu Cham, responsable també de l'associació de dones Musu Kafo. "Em sembla més greu el problema de nens nascuts a Espanya que es veuen obligats a tornar a l'Àfrica sense garanties de supervivència perquè el pare ha abandonat la mare, i ella no obté empara de l'Administració per quedar-se", sosté». (6 de maig de 2001)

El Periódico també demostra que els esforços de sensibilització de les dones perquè no practiquin l'ablació a les seves filles són més efectius que no pas l'aplicació d'una legislació més dura que castigui els pares. Al reportatge «Jurament a Malicunda» (6 de maig de 2001), el diari explica com una campanya de sensibilització que va dur a terme una ONG formada per senegalesos i nord-americans va desencadenar un moviment de rebuig a l'ablació entre les dones d'una comunitat del Senegal, que van

jurar no tornar a escindir cap clitoris més. En la informació també s'explica quin és el procediment de treball que segueixen aquests grups que treballen en la sensibilització de les comunitats:

«Les dones van iniciar un hàbil procés de persuasió als homes. La primera etapa era convèncer els marits, els vells de la tribu i l'imam de la mesquita de la necessitat de comprometre's amb la salut de les dones. Un cop aconseguit aquest propòsit, es va poder abordar la qüestió tabú: si es preocupaven per la salut de les dones havien de rebutjar, per tant, l'ablació, ja que pot causar greus problemes i fins i tot la mort de les nenes.

Després d'un any de diàleg, els homes del poblat també es van aliar contra l'ablació i les notícies sobre el jurament es van escampar ràpidament per les regions pròximes. Avui, 178 pobles del Senegal ja han celebrat cerimònies coloristes en què les dones encarregades d'executar el ritu entreguen solemnement els ganivets amb què durant anys havien dut a terme aquesta pràctica»

Avui

L'*Avui* només informa que un dels punts que inclouen els documents que elaboren els partits i les institucions és la creació de campanyes informatives per advertir als immigrants que la pràctica està prohibida a Espanya.

Comparació: semblances i diferències

Com a la resta dels apartats, la informació que donen els quatre diaris sobre les dificultats per eliminar la pràctica és força desigual. L'*Avui* no n'informa en cap dels dies que aborda el conflicte, mentre que *El País*, *La Vanguardia* i *El Periódico* ho fan.

Síntesi i conclusions

El País, *La Vanguardia* i *El Periódico* tracten el treball de sensibilització de les dones que fan les mediadores culturals perquè siguin elles qui decideixin no practicar l'ablació a les filles. En canvi, l'*Avui* no ofereix una informació que és fonamental si es vol

abordar el conflicte en la seva complexitat. Saber que hi ha diversos col·lectius i mediadores que aposten per altres formes d'eliminar la pràctica que no passen per la via legal i que hi treballen és necessari per reconstruir el conflicte. En no fer-ho, s'obvia una part del conflicte que correspon a les accions que fan els mateixos immigrants i pot semblar que dins de les associacions i la comunitat subsahariana es produeix un immobilisme al respecte. Alhora, es reforça l'orientació del procés cap a l'adopció de mesures legals per combatre-la i, per tant, també es criminalitza els pares de les nenes. A més, com hem vist, aquestes mesures no són suficients per si soles, ja que castigar-les només provocaria que es continuessin duent a terme clandestinament.

d. Hipòtesi 5. En les informacions, els diaris no expliquen que l'ablació és una pràctica cultural ni el significat social que té per a les comunitats. Els diaris emfasitzen d'aquestes pràctiques sobretot uns valors o unes finalitats que estan en contraposició amb els predominants a la societat receptora.

Resultat: Després d'analitzar les informacions, hem reformulat i matisat la hipòtesi. **Els diaris expliquen que l'ablació és una pràctica cultural, però no el significat social que té per a les comunitats. Els diaris emfasitzen sobretot la visió que la societat receptora té de la pràctica i, en canvi, es deixen en segon pla o no s'expliquen els valors integradors que té l'ablació per als qui la practiquen a les filles.**

A l'hora de valorar la persistència a diverses comunitats africanes i asiàtiques de la pràctica, cal tenir en compte dos aspectes que reproduïxen el debat sobre el respecte de les tradicions de cada cultura i alhora el compliment dels Drets Humans.

L'ablació és una pràctica que atempta contra la integritat física i sexual de les dones. També convindrem que es tracta d'una mutilació genital i que, per tant, no és necessari cercar altres fórmules per referir-s'hi. És, doncs, una pràctica que atempta contra la salut sexual i reproductiva de les dones i que les priva d'un òrgan de plaer. El menysteniment d'aquesta part de realització de tot ésser humà és del tot discriminatòria i, per tant, no podem deixar de banda aquest aspecte de l'ablació.

Però alhora tampoc no podem perdre de vista l'aspecte social de l'ablació. És una pràctica cultural d'iniciació i de socialització dels infants que intenta crear i reforçar un sentiment de pertinença al grup al qual estaran lligats durant la resta del cicle vital. A resultes de la pràctica, els nens i les nenes tenen unes senyes d'identitat grupals que es materialitzen en uns signes físics permanents i uns aprenentatges que els diferencien de la resta de comunitats⁹. Des d'aquest punt de vista, no es tractaria, doncs, d'un crim que, amb premeditació, tingui l'objectiu de malmetre la salut dels homes i les dones, sinó que és una herència cultural que, no obstant això, reflecteix la subordinació a què estan sotmeses socialment les dones.

El País

Com hem vist, la majoria de les fonts emprades pel diari són d'autòctons de la societat d'acollida tot i que també es doni veu a les associacions d'immigrats. D'entrada, aquest ús és un bon indicador de la visió predominant que s'ofereix sobre l'ablació. No obstant això, *El País* reproduïx el debat sobre com conservar les identitats culturals alhora que es respecten els Drets Humans.

A la majoria de les informacions del diari, es fa palès que l'ablació és una tradició cultural del país d'origen dels immigrants, però no s'explica què representa ni tampoc els valors que la converteixen en una herència cultural i social. En canvi, sovint apareixen alguns actors que assenyalen la necessitat que els immigrants adoptin els valors de la societat d'acollida, recollits en la Carta dels Drets Humans i la Constitució i les lleis espanyoles.

A la notícia «El PSOE lleva al fiscal seis casos de ablación de clítoris a niñas en Aragón» (1 de maig de 2001), per exemple, s'enfoca l'ablació de clítoris de les nenes únicament a través de la perspectiva legal i s'emfasitza que es tracta d'un delict:

«Juan Alberto Belloch, líder del grupo municipal del PSOE, insistió ayer en que la ablación “es un delito, un atentado contra los derechos humanos”. “Hay que actuar. No puede considerarse una peculiaridad cultural de determinadas culturas africanas,

⁹ KAPLAN, Adriana. *De Senegambia a Cataluña. Procesos de aculturación e integración social*. Fundació La Caixa, Barcelona, 1998, p. 68.

porque además es una forma extrema de violencia y marginación de la mujer”, afirmó.

En su denuncia, el PSOE pide que se investiguen las informaciones publicadas por este periódico sobre mutilaciones practicadas en niñas africanas residentes en Zaragoza, corroboradas de nuevo ayer en la ciudad por la pediatra del centro de salud de Delicias María Jesús Cabañas. El PSOE pide que “se aplique con rigor el Código Penal a los culpables” y que se extienda la investigación a centros de salud, hospitales y servicios sociales».

És cert que a les informacions també apareix amb freqüència la demanda de mesures informatives per advertir-los que és un delicte, però abordant-lo reiteradament com a tal es criminalitza la població immigrada procedent d'aquests països.

La Vanguardia

Com hem vist abans, *La Vanguardia* ofereix un doble discurs respecte l'ablació. D'una banda, la qualifica i la tracta com una pràctica o una tradició cultural, i tot i que esmenta que és un “ritus de pas”, no aprofundeix ni detalla els valors integradors que hi ha al darrere. Alhora, el diari exposa amb preeminència les tesis del Col·legi de Metges de Barcelona:

«La institución médica [el Col·legi de Metges de Barcelona] difundió un comunicado que también hará llegar a todos sus colegiados donde recuerda que “la mutilación de los genitales femeninos es contraria a las leyes que garantizan el ejercicio de los derechos fundamentales de la persona.

“Ante la sospecha de que se pueda llevar a cabo esta práctica, un médico no debe dudar: la ablación es un delito y no se puede justificar con el argumento de que constituye una tradición cultural que respetar”, subrayó Jaime Padrós, secretario del Col·legi de Metges.» (La Vanguardia, 5 de maig de 2001)

Per tant, el diari explica alguns dels motius pels quals perdura l'escissió del clítoris, però cap no representa els valors de pertinença a la comunitat que simbolitza la pràctica per a aquestes comunitats.

El Periódico

El diari aborda l'ablació des de més vessants que la delictiva. Tot i que en la informació «Detectades a Madrid peticions per fer l'ablació» (19 de maig de 2001), *El Periódico* la tracta únicament com un delictes, el dia 6 de maig, quan en fa el *tema del dia*, el diari la contextualitza i l'explica més a fons.

Tot i que no arriba a desgranar els motius de sentiment comunitari que significa la pràctica, aquesta publicació aconsegueix aproximar-s'hi:

«La infibulació o eliminació del clítoris forma part dels rituals d'iniciació de nombroses cultures africanes, que identifiquen la castedat de la dona amb la seva impossibilitat de sentir plaer sexual, i fan d'aquesta insensibilitat la condició per optar al matrimoni. Segons l'opinió d'alguns col·lectius africans que lluiten des de Catalunya per abolir aquesta pràctica, l'ablació desapareixerà a Europa quan la segona generació d'immigrants tingui descendència» (6 de maig de 2001)

A la informació del mateix dia "Sanitat impulsarà la via penal contra les ablacions a Espanya i a l'Àfrica", una declaració del Secretari del Col·legi de Metges de Barcelona, Jaume Padrós, torna a marcar els límits entre el costum i les lleis i els valors de la societat d'acollida:

«El respecte a la cultura de l'immigrant no pot transgredir la declaració dels drets humans i la Constitució espanyola – afirma Jaume Padrós, secretari del CMB -. Els dos textos defensen els ciutadans víctimes de lesions, i l'ablació és un maltractament físic i una lesió».

En la notícia, són majoritàries les opinions dels qui proposen la denúncia i el procés legal per eradicar la pràctica – on cal incloure la proposta d'expulsió de Convergència i Unió. No obstant això, aquesta visió es veu compensada per la resta d'informacions, en què es dona veu a Adriana Kaplan i a mediadores culturals que treballen en la sensibilització de dones subsaharianes. En aquestes peces, es parla de l'ablació com una tradició cultural i es recorda que, per tant, cal tractar-la des del respecte i el diàleg per desmuntar els tòpics que les dones immigrades tenen entorn de la pràctica i per implicar-les a eliminar-la.

Avui

Com hem vist abans, l'*Avui* presenta l'ablació des del punt de vista delictiu. No es presenten els valors pels quals es duu a terme encara avui la pràctica i molt menys s'explica la situació dels immigrants i les condicions que afavoreixen que la continuïn practicant.

El diari només usa fonts que provenen d'autors autòctons, fet que afavoreix que només apareguin representades les visions i els valors de la societat d'acollida. Per exemple, es fa referència al Codi Penal, l'Estatut d'Autonomia i la Constitució espanyola (5 de maig de 2001) i als drets i deures que han d'assumir els immigrants (20 de juny de 2001). De la mateixa forma, es fa referència als nous valors de salut sexual, els de la societat receptora, que han d'assumir les immigrades:

«Les actuacions hauran d'orientar-se a les dones, així com a agents i víctimes, però també s'haurà d'intervenir en la sensibilització dels homes cap a nous valors de la salut reproductiva i sexual de les dones».

Comparació: semblances i diferències

Cap dels diaris analitzats no entra a explicar els valors integradors que motiven les comunitats a continuar practicant l'ablació. Només *El Periódico* i *La Vanguardia* s'hi aproximen i en desgranen alguns. En canvi, tots recullen la perspectiva dels partits polítics i de les institucions per reformar la legislació vigent.

Síntesi i conclusions

Tots quatre diaris assenyalen l'ablació com una tradició cultural, però, com hem vist, també està carregada de significació social. Els diaris recullen la visió dels representants polítics de la societat d'acollida, que veuen l'ablació com un atemptat als seus valors, basats en la igualtat de la dona. En no fer el mateix en el cas contrari, els diaris accepten directament aquesta perspectiva.

Tot i que és del tot cert que l'ablació és un atemptat a la integritat física, psicològica i social de la dona, els diaris haurien de deixar clara la naturalesa social que la pràctica té per als membres d'aquests grups. Això explica, per exemple, que les dones, un cop són a Catalunya, tinguin altres prioritats abans d'eliminar l'ablació, com la integració i la feina. A més, també permetria la formulació de propostes més eficaces per eradicar-la i despendre el debat social de contraposicions errònies entre els valors de les societats d'acollida i les d'origen.

2. Consideracions sobre els objectius. Conclusions.

Objectiu 1. Analitzar si la cobertura informativa dels quatre diaris tracta el conflicte amb tota la seva complexitat.

Objectiu 2. Estudiar si la informació respecta les recomanacions del Manual d'Estil periodístic per al tractament de les minories ètniques.

Objectiu 3. Estudiar si el discurs dels diaris reforça el discurs racista o discriminatori.

Objectiu 4. Observar si el discurs dels diaris contribueix a criminalitzar les comunitats que practiquen l'ablació.

A l'hora de fer unes conclusions generals, cal tenir en compte les diferències que hem observat entre *El País*, *La Vanguardia* i *El Periódico*, d'una banda, i *l'Avui*, de l'altra. Els tres primers diaris reconstrueixen bona part del conflicte en la seva complexitat, mentre que el quart no ho aconsegueix. Com hem vist, es tracta d'una problemàtica amb diverses vessants que resulta impossible abordar només des d'un punt de vista dels valors de la societat receptora, és a dir, aplicant unes lleis més dures. És per això que una visió reduïda, com la de *l'Avui*, no permet veure el conflicte en tota la seva complexitat. Primer, perquè no tots els actors implicats creuen que sigui una via per solucionar el conflicte i, segon, perquè no s'informa sobre la tasca preventiva i de sensibilització en què treballen els mediadors culturals i algunes associacions

d'immigrades. Aquest buit podria suggerir un immobilisme per part d'aquestes entitats, fet que, com hem vist, no és cert. Cal assenyalar l'encert d'*El Periódico*, que mostra els efectes que tenen les campanyes de sensibilització de les dones a partir de les accions d'una ONG que aconsegueix eliminar la pràctica de 178 comunitats del Senegal.

És necessari que els diaris emmarquin les informacions per intentar explicar els motius pels quals els immigrants continuen practicant l'ablació fora dels seus països. Només si entenem la pressió a què estan sotmesos per part de les societats d'acollida - que espera l'eliminació immediata de la pràctica i vol prendre mesures legals contra ells - i de la d'origen - que margina sistemàticament les nenes a qui no s'ha escindit el clítoris - entendrem per què els immigrants es veuen forçats a seguir practicant l'ablació. *El País*, *La Vanguardia* i *El Periódico* donen el context suficient perquè el lector pugui fer-se una idea del pes que la tradició té en les societats d'origen.

Són els reportatges i les entrevistes en què es tracta amb més o menys profunditat la qüestió on la reconstrucció del conflicte ve acompanyada de dades i d'informacions que permeten situar la pràctica en la societat d'origen. Aquesta és una de les diferències de l'*Avui*, que no aborda amb profunditat la pràctica, respecte la resta de diaris, que almenys dediquen un dia a informar-ne més detalladament. Això els permet incloure més visions del conflicte i també més dades de context.

Però per cobrir el conflicte amb tota la seva complexitat també és necessari que el lector pugui assabentar-se de la posició de cadascun dels actors que hi prenen part. Es tracta també d'una exigència periodística. El Manual d'Estil per al tractament de les minories ètniques reclama la equanimitat en les fonts que s'utilitzin i potenciar les que provenen dels immigrants. Els diaris inclouen fonts procedents de les associacions d'immigrants, amb l'excepció de l'*Avui*, tot i que encara predominen les institucionals i les que provenen dels partits polítics. Només *El País* exposa la visió dels propis afectats. Trobar-ne testimonis no és fàcil, però és necessari sentir quins són els arguments amb què els pares i les mares defensen la continuïtat de la pràctica, sobretot per conèixer els prejudicis existents al seu entorn.

El Manual d'Estil també demana una militància periodística per una societat intercultural, en què sorgiran nous conflictes i en què els mitjans de comunicació n'esdevindran actors en cobrir-los. La responsabilitat dels mitjans en aquest àmbit és

de primer ordre. Els mitjans de comunicació construeixen imatges que passen a formar part d'un cert sentit comú de la població.¹⁰ Bona part de la reconstrucció mental que tenim de la immigració està, doncs, bastida a partir d'estereotips que redueixen la complexitat de les situacions i dels conflictes i ens permeten aproximar-nos-hi d'una forma més simple. Si portem aquesta circumstància al terreny de l'ablació, veurem que els mitjans poden caure en una perillosa criminalització dels col·lectius que la practiquen, que en cas de naturalitzar-se reforça l'ideari racista i discriminatori.

Com hem vist, tots els diaris analitzats segueixen les propostes dels partits polítics per modificar la legislació. No obstant això, considerem que un seguiment excessiu d'aquestes demandes així com la reiteració que l'ablació és un delictesobrecriminalitzen els pares i les mares de les nenes sotmeses a l'extirpació del clítoris. Hem vist, a més, com en la majoria de les informacions analitzades dels quatre diaris només s'expressa la visió i els valors de la societat d'acollida i, en canvi, no apareixen els valors socials i culturals integradors que hi ha rere la pràctica. Són aquests elements els que, en certa mesura, estigmatitzen les comunitats d'immigrats.

Però a tot això que hem exposat fins ara hi ha excepcions que, com hem vist al llarg d'aquest apartat, són nombroses. Els diaris *El País*, *La Vanguardia* i *El Periódico* publiquen peces amb més profunditat que permeten una aproximació més complexa al conflicte. Aquesta aportació a un coneixement més intens de les cultures amb què ens interrelacionem és una bona mostra de la militància periodística a què fa referència el Manual d'Estil, ja que contribueix a una reconstrucció de les altres cultures a partir de la informació i no l'estereotip i, per tant, assenta les bases per al diàleg intercultural.

¹⁰ Rodrigo, Miquel. *Comunicación intercultural*. Anthropos, Barcelona, 1999, p. 242